

A RÖVID ELLÁTÁSI LÁNCOK TERVEZÉSI FELTÉTELEI A HAZAI KISTÉRSÉGEKBE

ORGANISATIONAL CONDITIONS OF SHORT FOOD SUPPLY CHAINS IN HUNGARIAN SMALL TERRITORIES

Kujáni Katalin ^{1*}

¹ Agrárökonómiai és Vidékfejlesztési Tanszék, Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar, Neumann János Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

Rövid ellátási lánc
Termelői piac
Helyi élelmiszer rendszer
LEADER

Keywords:

Short food supply chain
Farmers' market
Local food system
LEADER

Cikktörténet:

Beérkezett: 2017. október 1.
Átdolgozva: 2017. október 1.
Elfogadva: 2017. október 19.

Összefoglalás

Magyarországon a rövid ellátási láncok látványos fejlődésnek indultak 2010 óta, amely elsősorban a jogszabályi könnyítéseknek, illetve az alulról jövő termelői kezdeményezéseknek köszönhető. Azonban az is látható, hogy eltérő a kistermelői termékpotenciál és a helyi termékek elérésének lehetősége a hazai régiókban. Több sikertelen próbálkozás is látszódik, amely felveti a kérdést, hogy egy adott kistérségben milyen feltételek között lehetséges a helyi élelmiszerrendszer fejlesztése. Mi szükséges ahhoz, hogy egy fenntartható, helyi értékekre alapozott hálózat jöhessen létre termelők, szolgáltatók, piacszerzők és fogyasztók között? Jelen tanulmány célja, hogy a francia-magyar ECOSYAL kutatási projekt eredményei alapján rámutasson azokra az indikátorokra, amelyek befolyásolják egy térség sikeres REL fejlesztését.

Abstract

In Hungary the short food supply chains (SFSC) have being started to develop since 2010 due to regulatory facilitations and bottom-up producers' initiatives. However, it is also considered that the potential of small-scale production and the access of local products are different in the regions. More unsuccessful attempts are clear to see which raise the question with what kind of conditions it is possible to develop the territorial local food system. What is necessary to establish a sustainable, local-food based network in collaboration of farmers, providers, market organisers and consumers? The aim of this study is to point out the indicators based on result of the French, Hungarian Ecosyal research project which affect the successful SFSC development of a small territory.

1. Bevezetés

A fejlett országokban egyre erősebben megfigyelhető az trend, miszerint a fogyasztók konvencionális élelmiszer-csatornák mellett keresik a helyi termékek piacait. A fogyasztói és gasztronómiai tendenciák között évek óta megjelenik a friss és megbízható termékek igénye, a

* Kapcsolattartó szerző. Tel.: +36 70 453 5208
E-mail cím: kujani.katalin@kfk.kefo.hu

helyben, kismennyiségben, manufaktúrákban előállított különleges és hagyományos ételek felkeresése [1]. A hazai kutatások [10, 11] ugyancsak bizonyították, hogy Magyarországon is megfigyelhető az az irány, miszerint a fogyasztók az élelmiszerválasztást befolyásoló tényezők között egyre inkább fontosnak tartják a termékek hazai eredetét, érzelmileg kötődnek a magyar termékekhez, a tényleges döntésekben azonban még csak kis mértékben jelenik meg ez az attitűd.

Az egyik élelmiszervásárlást befolyásoló tényező az élelmiszerek elérhetősége, az előállító ismerete, így Magyarországon tudatosabbá válik a rövid ellátási csatornák fejlesztése, támogatása. A 2014-2020-as Vidékfejlesztési Program többek között külön tematikus alprogram keretében kívánja támogatni [12] a rövid ellátási lánc (továbbiakban REL) konzorciumi csoportok megalakulását és működését. A megkülönböztetett alprogram annak is köszönhető, hogy Magyarországon a rövid ellátási láncok látványos fejlődésnek indultak 2010 óta, amely elsősorban a jogszabályi könnyítéseknek, illetve az alulról jövő termelői kezdeményezéseknek köszönhető. Azonban az is látható, hogy eltérő a kistermelői termékpotenciál és a helyi termékek elérésének lehetősége a hazai régiókban. Több sikertelen próbálkozás is látszódik, amely felveti a kérdést, hogy egy adott kistérségben milyen feltételek között lehetséges a helyi élelmiszerrendszer fejlesztése.

Mi szükséges ahhoz, hogy egy fenntartható, helyi értékekre alapozott hálózat jöhessen létre termelők, szolgáltatók, piacszervezők és fogyasztók között? Jelen tanulmány célja, hogy a 2013-2015-ben zajló francia-magyar ECOSYAL kutatási projekt eredményei alapján rámutasson azokra az indikátorokra, amelyek befolyásolják egy térség sikeres REL fejlesztését.

2. Az Ecosyal kutatási projekt háttere

A kutatás az Ecosyal francia-magyar projekt keretében zajlott, amelyet a Francia Nemzeti Vidéki Hálózat támogatott 2013-2015 időszakban*. A projektnek két fő célja volt. Az egyik, hogy a programban résztvevő öt francia† és kettő magyar LEADER helyi akciócsoport kölcsönösen megismerjék egymás rövid élelmiszerlánc-fejlesztés területén végzett jó gyakorlatait és a 2014-2020-as periódusban nemzetközi együttműködés keretében erősítsék tovább azokat.

A projekt másik célja, hogy a LEADER csoportok térségeiben tesztelésre kerüljön egy indikátor rendszer, amely olyan mutatókat tartalmaz, amelyek segítik eldönteni, hogy a térségben milyen irányba érdemes fejlesztéseket végezni a helyi élelmiszerrendszerek területén. A magyar oldalról a Börzsöny-Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület, illetve a Zala Termálvölgye Egyesület vettek részt, így a Szobi (teljes terület), Váci (4 településsel), Zalaszentgróti (teljes terület) és a Keszthelyi (négy településsel) kistérségek területén történtek meg a felmérések. A kutatásban részt vettek a Szent István Egyetem, a Nemzeti Élelmiszerlánc Biztonsági Hivatal és a Kujáni Szaktanácsadó és Termelő Kft munkatársai.

3. A helyi élelmiszerrendszerek és a rövid élelmiszerláncok értelmezése

A rövid élelmiszerláncoknak több európai és amerikai fogalmát is ismerjük [5,7,8], amelyek közös vonása, hogy a rövid élelmiszer csatornákat, mint új alulról jövő kezdeményezéseket fogalmazznak meg, amelyek elsődleges szerepe a vidék-város kapcsolatok revitalizációjában rejlik. Számos európai tanulmány következtetéseire alapozva [3, 6] az Európai Parlament és a Tanács 1305/2013/EU rendelete (2013. december 17.) 2. cikk m) pontjában úgy fogalmaz, miszerint a „rövid ellátási lánc” olyan ellátási láncot jelent, amelyet kevés számú gazdasági szereplő alkot, akik elkötelezettek az együttműködés, a helyi gazdasági fejlesztés, valamint a termelők, feldolgozók és a fogyasztók közötti szoros földrajzi és társadalmi kapcsolatok iránt. A Bizottság definíciója és végrehajtási rendelete arra enged következtetni, hogy a Közös Agrárpolitikában megvalósuló REL sokkal többet jelent, mint az ellátási láncok logisztikai szervezése és azok fejlesztése során aktív figyelmet kell szentelni a vidéki területek integrált megközelítésére.

* <http://www.reseaurural.fr/territoires-leader/cooperation/recherche/transfert>

† Pays Midi-Quercy, Pays Ariège Pyrénées, PNR des Grands Causses, PNR Causses du Quercy, Pays Albigeois Bastide

GINESTE (2013) [4] szerint azonban az Európában elfogadott REL fogalom a széles megközelítés és a számos disztribúciós csatorna ellenére korlátokba ütközik. Az egyik probléma, hogy a fogalom nem foglalkozik a terület adottságaival, például az internetes értékesítés esetén teljesen háttérbe kerül a távolság és a területi hagyományok, adottságok bemutatása. Másrészt a szigorúan vett lineáris ellátási lánc csak a termelőre és fogyasztóra koncentrál és megfelel azokról a helyi szereplőkről, akik fontos elemei a helyi élelmiszerrendszereknek pl.: szakmai kamarák, helyi közösségek, felnőttképző intézmények, civil szervezetek, stb.).

Az egyes élelmiszerrendszerekkel foglalkozó kutatók [9] szintén egyetértenek azzal, hogy a vidékfejlesztés integrált megközelítése szempontjából nem kielégítő a REL fogalma. Úgy vélik, hogy bizonyos hatások nem mérhetők, amelyeket a helyi termékek értékesítése, a helyben maradó bevétel, és a fogyasztók tudatos vásárlása képes előmozdítani. Ezért került előtérbe a helyi élelmiszerrendszer fogalma (franciául SYAL, *Système Agroalimentaire Localisé*), amely a CIRAD kutatócsoportja (1996) [2] értelmezése szerint a termelés és szolgáltatás szervezése (mezőgazdasági termelés, élelmiszer előállítás, értékesítés és étkeztetés) összekötve az őt körülvevő térséggel, annak sajátosságaival és funkcióival. A környezet, a termékek, a helyi közösség, az intézmények, a helyben lévő know-how, az élelmiszerekhez kötődő hagyományok, a helyi kapcsolatrendszerek egyesülnek egy adott területen, hogy egy területi szinten alkossanak egyfajta agrár-élelmiszer szervezést.

Ennek a fogalomnak két újszerű tényezője van: az egyik „a térség”, ami egy adott hely mezőgazdaságára és élelmiszer feldolgozására utal. A második a „szereplők által alkotott ellátási lánc”, amely számba veszi a termelés inputjaitól elkezdve a feldolgozás és logisztika szereplőit is területi megközelítésben. Összefoglalva a helyi élelmiszerrendszer számba vesz minden helyi szerveződést (állami vagy magánszféra, közösségi vagy magán kezdeményezés, mezőgazdasági, ipari, kézműves, vagy kereskedelmi tevékenység) és szereplőt, akik a helyi élelmiszerláncok fejlődésében játszanak fontos szerepet, ezáltal hozzáadott értéket állítanak elő. Ennek legfontosabb tényezői: a fogyasztók elvárásainak és igényeinek ismerete, a helyi hálózatok működésének elősegítése, a termékek helyi szintű értékelése, a helyi know-how felismerése és gyűjtése, területi szintű innováció.

A helyi élelmiszerrendszer fogalma rámutat arra, hogy a térségek REL fejlesztése során nem csupán az élelmiszerek logisztikai lehetőségeit szükséges számba venni, hanem a megalapozott fejlesztések előkészítéséhez mélyebb kutatómunka szükséges. A kutatási program ezért a REL fogalmán túl tekintve a helyi élelmiszerrendszer tágabb aspektusát tekinti alapul.

3.1. Kutatási módszertan a helyi élelmiszerrendszerek felméréséhez

A francia-magyar kutatócsoport a fogalom értelmezését követően állította össze azt az indikátorlistát, amely szükséges a helyi élelmiszerrendszerek részletes, több aspektusú felméréséhez. A mutatókat öt főcsoportra osztottuk (a részletes indikátorokat ld 1. táblázat), és meghatároztuk azokat a mutatókat, amelyek mind a két országban összegyűjthetők statisztikai adatbázisok vagy primer kutatás segítségével:

1. Földrajzi, területi adatok
2. Szocio-gazdasági adatok
3. Mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó adatok
4. Élelmiszerfeldolgozási tevékenységhez kapcsolódó adatok
5. Ellátási láncok és fogyasztói elvárások adatai

Megállapítható, hogy a francia gazdasági összeírás, már 2010-ben tartalmazott kérdéseket a termelők REL-ben való értékesítésére vonatkozóan, amely jó kiindulási alapként szolgál a terület profiljának meghatározását illetően. Magyarországon ilyen jellegű országos szintű statisztikai összeírás még nem történt, így elsősorban a helyi szintű felmérésekre, tanulmányokra, valamint a Nemzetgazdasági Agrárkamara által elkészített kiadványokra, keresőkre lehet alapozni az indikátorok vizsgálata során.

A francia kutatás vizsgálati egysége a kistérség volt, ami a hazai adaptálás során több problémát is jelentett az egyes statisztikai adatok összegyűjtése során. Végül az adatok többségét a TEIR segítségével kistérség szintjén gyűjtöttük össze, míg voltak mutatók, amelyek járás szinten

kerültek kijelölésre. Fontos megjegyezni, hogy nem volt cél a francia-magyar összehasonlítás, hisz ez gyakorlatilag nem lehetséges és nem is adna értelmezhető eredményeket. A vizsgálat elsődlegesen azt kívánta szolgálni, hogy a valós gazdasági-társadalmi-földrajzi helyzetnek megfelelő REL fejlesztések induljanak el. A következőkben témánként kívánom bemutatni az indikátorok jelentőségét a helyi élelmiszerrendszerek vonatkozásában.

Figure 1: Helyi élelmiszerrendszer indikátorai

Dimenzió	Indikátorok
Földrajzi adatok	Városok (száma, nagysága) Közműellátottság (pl.: elektromos-, víz- és gázhálózat) Területhasználat Vasúti hálózat közelsége Autópályák közelsége Főútvonalak közelsége, alsóbbrendű utak, közúti forgalom, átmenő forgalom napi és éves szintje Nemzeti Park(ok), Natúr parkok, Helyi LEADER csoport(ok)
Szocio-gazdasági adatok	Lakosok száma, nemek megoszlása, korcsoport szerinti megoszlás Foglalkoztatottság szerinti megoszlás Lakosság változásai Háztartások nagysága, háztartások száma 1 főre jutó GDP Aktív népesség: 1 főre jutó bruttó jövedelem, nettó adózás utáni jövedelem, Lakosság száma 15 és 64 év között, az aktív lakosság száma 15 és 64 év között, munkanélküliek száma 15 és 64 év között Vállalkozások száma minden szektort egybe véve Mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya (%) Élelmiszeriparban foglalkoztatottak aránya (%)
Turizmus	Turisztikai szálláshelyek száma, Látogatók száma Éjszakák száma Turisztikai helyszínek, látogatóközpontok a térségben, közelben található épített örökség Szezonálitás szintje
Intézményi struktúra	Agrárkamara, Kereskedelmi és iparkamara Non-profit szervezetek száma TDM irodák Szaktanácsadó Központ MNVH területi szerve Ökológiai mezőgazdaságot segítő szervezetek Közétkeztetés helyi szervezésében résztvevő intézmények szövetkezetek, TCS-k száma Erdei iskolák
Mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó adatok	A gazdaságok száma a térségben, regisztrált kistermelők száma A REL-ben résztvevő gazdaságok száma a térségben terméktípus szerint Mezőgazdaságban megművelt területek nagysága a település szintjén Termelési típus szerint megoszlás a település szintjén REL-ben résztvevők termelési formáinak megoszlása Diverzifikációs tevékenység - gazdaságok száma Ökogazdaságok száma Munkaerő-felhasználás Védjegyet használó gazdaságok száma A gazdaságok jogi formája, gazdaság alapítási éve Gazdálkodó kora, éves munkaerő-igénye Együttműködési hajlam (szövetkezet, gépkör stb.) Alaptermékek értékesítési módja és a REL-ben való értékesítés aránya Gazdálkodás típusa (intergált, bio, hagyományos) Az ok, ami miatt a gazdálkodó nem folytatja REL-ben való értékesítést Motiváció a REL-ben való értékesítésre A támogatásoktól való függetlenség/függőség Van-e védjegyes terméke? Mintagazdaság-e
Élelmiszerfeldolgozás a térségben	Elérhető feldolgozók száma és elhelyezkedése Földrajzi árujelzővel rendelkező feldolgozók száma Vágópontok száma Hűtőházak elhelyezkedése Iskolák, közintézmények elhelyezkedése
Információ a fogyasztókról és az ellátási láncokról	Már elérhető REL csatornák látogatása Hol vásárolnak, általános attitűdök, Termelői termékekkel kapcsolatos attitűdök Turizmus jelentősége Háztartások élelmiszerre elköltött jövedelmének aránya Vásárlóerő: jövedelem település szerint

3.2. Földrajzi adatok vizsgálata

A földrajzi adatok vizsgálatának célja, hogy egy általános képet kapjunk arról, hogy a kistérségben milyen településtípusok vannak jelen: funkció, gazdasági jellegük, népesség, és centrum-periféria viszony alapján. A kutatásban vizsgáltuk, hogy a kistérségben találhatóak-e olyan központi települések, amelyek meghatározó gazdasági potenciállal rendelkeznek és azok milyen infrastrukturális fejlettséget jelentenek az adott térségnek.

A francia rendszer a földrajzi adottságok között vizsgálja a nemzeti parkok, natúr parkok és a LEADER csoportok jelenlétét, így mi is ide helyeztük el ezeket az indikátorokat. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a nemzeti, ill. natúrparkok jelentős szerepet töltenek ma már be a helyi élelmiszerrendszer fejlesztésében. Ennek oka egyrészt az ökológiai potenciál, valamint környezetvédelmi előírások, amelyekkel ezek a területek rendelkeznek, másrészt a nemzeti parki védjegyek, és termékek is részét képezik a helyi értékeknek. Erre a tényezőre mind Franciaországban, mind Magyarországon találtunk jó példákat. Franciaországban a Grands-Causse natúrpark területén olyan bio vendégházakat alakítottak ki a helyi lakosok, amelyek a helyi termelők ökológiai termékeit értékesítik, vagy készítik el vendégasztal szolgáltatás keretében, valamint ökotudatos házakká alakították át a vendégházakat. Csak az a vendégház szolgáltató léphet be a natúrpark védjegyesének körébe és használhatja a park kommunikációs szolgáltatásait, aki betartja a belső minőségbiztosítási tervet és átalakítja épületét energiahatékonyra. Magyarországon hasonló jellegű kezdeményezéseket a Börzsöny-Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület (továbbiakban BDIVE) területén gyűjtöttünk, ahol együttműködés indult el a Duna-Ipoly Nemzeti Parkkal és az Ipoly Erdő Zrt-vel. A közös munka eredményeként az Ipoly Erdő Zrt. fenntartásában található erdei kisvasutak megállóhelyein a LEADER egyesület termelőinek produktumait lehet megvásárolni. Ezen felül az Egyesület a nemzeti park helyi termék védjegy kiírásai során ajánlásokat tehet a védjegyet megérdemlő termelőkre és részt vesz a pályázatok elbírálásában is.

3.3. Szocio-gazdasági adatok

A szociogazdasági adatok vizsgálata a társadalom szerkezetét, a turisztikai mutatókat, valamint a helyben megtalálható intézményrendszert és egyéb helyi termékek szempontjából kapcsolódó szervezetek jelenlétét vizsgálja. Ez utóbbi különösen hosszú listát jelentett a francia kutatási mutatók között, amely közül mi csak a táblázatban láthatókat tudtuk értelmezni. A főcsoportba tartozó mutatókat elsősorban a TEIR és KSH adatbázisból nyertük ki.

A kutatáshoz kapcsolódó tanulmányutak során Franciaországban került bemutatásra az a projekt, amely korábban egy turisztikailag semleges, alapvetően mezőgazdasági funkciójú térség gazdaságfejlesztését mutatta be. A Millau város közelében található térség cseresznyetermesztéssel foglalkozott, de a mezőgazdasági termelők számának csökkenése és a termelési szint radikális változása kényszerítette rá a térséget, hogy új funkciót keressen. A LEADER csoport ezért egy tematikus cseresznye-útvonalat hozott létre, amely turista pihenőhelyeket, szálláshelyeket épített, majd programokat szervezett az elkészült infrastruktúrára.

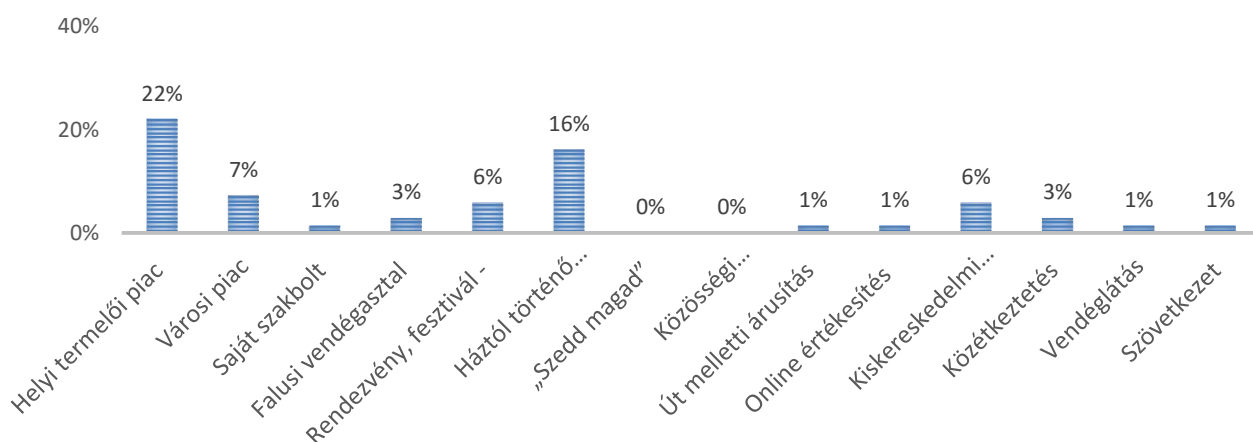
A hazai vizsgált területeken az épített örökségek feltérképezése volt a legmeglepőbb számunkra. Mindkét LEADER szervezet olyan kistérségekben dolgozik, ahol a táji adottságok kimagaslóak viszont az épített örökségek száma és értéke alacsony.

3.4. Mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó adatok

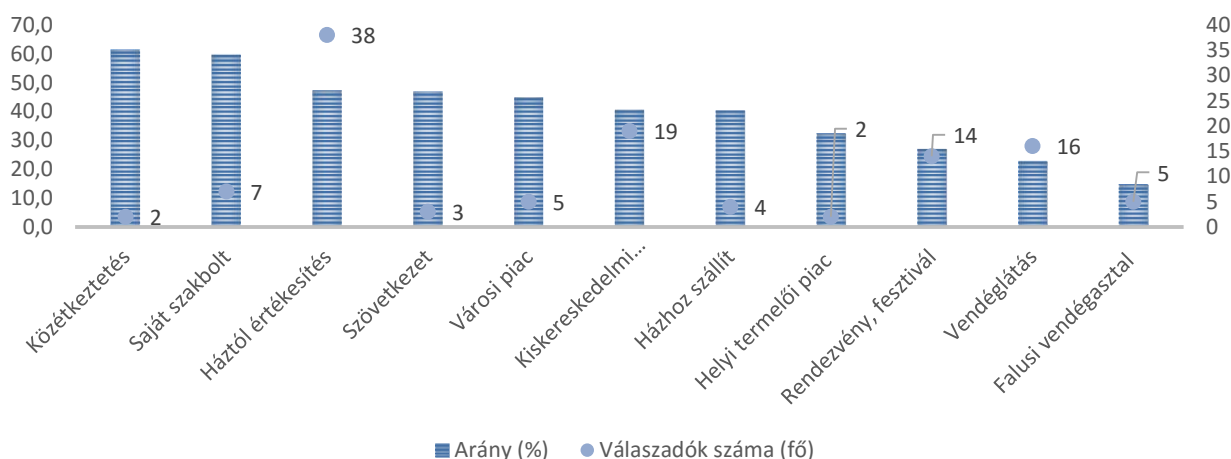
A termelést leíró adatokat Franciaország nagyrészt statisztikai adatbázisokból nyerte, és csupán az adatok felét kellett kérdőív segítségével felmérniük. Magyarországon a termelésre vonatkozó gazdasági összeírás (KSH GSZÖ) metaadatainak csupán csekély részét alkalmazhattuk, mivel azok nem tartalmaztak információkat a REL-ben való értékesítésre és az együttműködésekre vonatkozóan. Ezért mind a két helyi akciócsoport területén mélyinterjúk kutatást végeztünk, hogy megismerjük a REL-ben megjelenő, vagy a jövőben potenciálisan termelők aktuális termelési, értékesítési, kooperációs jellemzőit. A kutatás többek között igyekezett képet kapni arról, hogy hol értékesítenek jelenleg a térségek termelői. Fontos látni, hogy ugyan 2010 óta számos jogszabály lehetővé teszi a REL-ek fejlődését mégis sok csatorna alkalmazása várat magára, valamint egyes csatornák, mint például a termelői piac a helyi szervezők agilitásán, felkészültségén múlik. Az első

és második ábrán mutatom be, hogy mennyire fontos annak felmérése és tudatosítása, hogy a REL termelők igénye, felkészültsége, mérete, stb. eltérő attól függően, hogy mekkora a gazdasága, hányan dolgoznak a gazdaságban, végez-e feldolgozást, valamint a megemlített piacok mennyire elérhetőek számukra. Az 1. ábrán látszik, hogy az észak-magyarországi térség sok termelői piaccal rendelkezik, sok fogyasztó jár oda, így a termelők meghatározó része használja a piacot, mint értékesítési csatorna. Ennek ellenkezője látszik Zalaszentgrót-Hévíz térségében, ahol ugyan van egy-egy piac, és ott található a híres hévízi termelői piac, mégis a háztól való értékesítés és a kiskereskedelem a legmeghatározóbb formák.

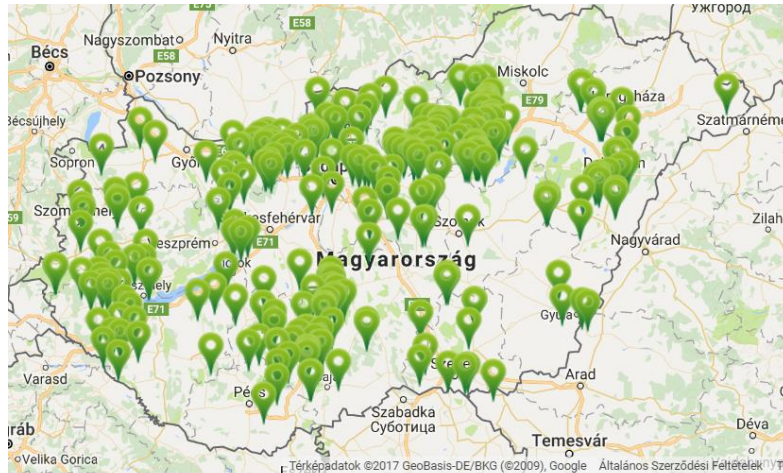
Ez a kiemelt mutató jól prezentálja a helyi adottságok felmérésének igényét. Magyarországon kb. 12 000 regisztrált kistermelő van és 366 bejegyzett termelői piac (ld. 3. ábra). Természes, hogy egy tihanyi piac látogatottságával sosem tud vetekedni egy ceglédi piac, illetve más termelői és termékstruktúrát fogunk találni.

1. ábra: A REL csatornák alkalmazásának aránya a megkérdezett termelők esetében a Börzsöny-Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület területén (n=86 fő)
Forrás: ECOSYAL kutatás alapján, 2014.

2. ábra: A REL csatornák alkalmazásának aránya a megkérdezett termelők esetében a Zala Termálvölgye Vidékfejlesztési Egyesület területén (n=114 fő)
Forrás: ECOSYAL kutatás alapján, 2014.

3. ábra: Termelői piacok Magyarországon

Forrás: Nemzetgazdasági Agrárkamara, Termelői piackereső*, 2017.

3.5. Élelmiszerfeldolgozás a térségben

Az élelmiszerfeldolgozás felmérésére elsősorban internetes keresőket alkalmaztunk, cégjegyzéket, weboldalakat, kamarai adatbázisokat. A kistermelői alapanyagok feldolgozásának lehetősége a REL fejlesztésének alapfeltétele. A helyi feldolgozó pontok kiépülése nélkül a kistermelők például nem tudnak hústermékeket feldolgozni, nem tudnak közétkeztetésbe belépni, vagy lemaradnak a termékfejlesztés területén. A vizsgált hazai területek közül mind a kettő térségben hiányzik a vágóhíd, amely lehetővé tenné, hogy a helyi állattenyésztők feldolgozzák termékeiket, avagy, hogy tökehús kerüljön a közétkeztetésbe, termelői pultokra.

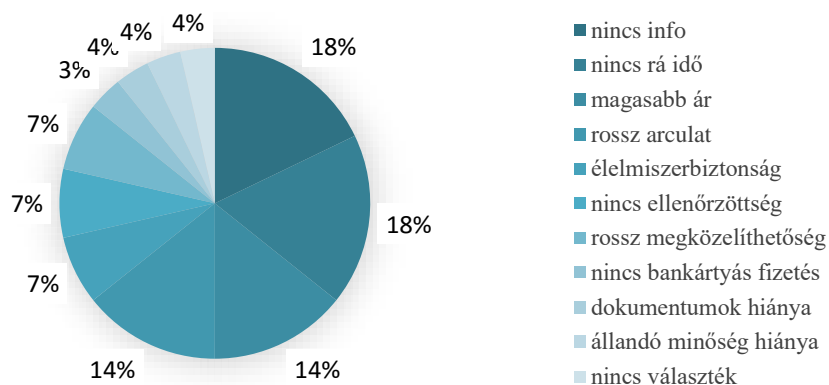
3.6. Információ a fogyasztókról és az ellátási láncokról

Végezetül vizsgáltuk a REL-hez kapcsolódó fogyasztói attitűdöket a térségben, amely adatokat szintén kérdőíves felmérések során gyűjtöttünk be. Ez volt az mutató, amelyet a francia partnerek is helyi kérdezőbiztosok segítségével gyűjtöttek össze, kivéve a „háztartások élelmiszerre elköltött jövedelmének arányát és a vásárlóerő nagyságát jövedelem település szerint. A hazai kutatást a háztartásokon kívül kiterjesztettük a vendéglátóegységekre, a hévízi éttermekre, hotelekre, a kiskereskedőkre és a helyi szállásadókra.

Érdekes volt, hogy mind a francia, mind a hazai térségek úgy kerültek kiválasztásra, hogy területek hátrányos helyzetűnek számítson a szocio-demográfiai adatok értelmében. Ebből adódóan a kutatások kimutatták, hogy a helyi lakosság szolidáris típusú ellátása, valamint a turisztikai potenciál növelése lehet a kulcsa a helyi-termék alapú gazdaságfejlesztésnek.

A kutatás során kitértünk arra a kérdésre, hogy milyen jellemző problémákkal találkozhatnak a fogyasztók, a vendéglátók a helyi termékek vásárlása során. Példaként a Zala Termárvölgye HACs területén elvégzett fókuszcsoporthoz tartozó kutatásunk eredményét mutatom be, ahol a hévízi séfek, étteremtulajdonosok (n=37 fő) véleményét kérdeztük meg a helyi termékek elérhetőségéről. Legtöbben azt mondták, hogy nincs információjuk a helyi termékekről és azok beszerzési módjáról, ugyanennyien mondták, hogy nincs arra idejük, hogy a kényelmes, megszokott beszállítói rendszerek mellett helyi termékeket keressenek. Majd harmadik legjellemzőbb problémának a magas árat jelölték meg. Elmondható, hogyha az ország többi térségét nézzük ugyan ezekkel a hiányosságokkal fogunk találkozni, hiszen még mindig nincs benne a köztudatban a helyi termékek alkalmazása, elérhetősége, és kevés olyan helyi szerveződés indult el, amely segítené a gazdák kollektív értékesítésének és kommunikációjának kivitelezését.

* <http://www.nak.hu/termeloipiac-kereso>

4. ábra: A vendéglátóhelyek által felismert problémák a helyi termékek beszerzése terén (n=37)
Forrás: ECOSYAL kutatás, 2015.

4. Következtetések, eredmények

Az Ecosyal kutatások lefolytatása, azaz a helyi élelmiszerrendszer mutatók empirikus alkalmazását követően megállapítható, hogy szükség van olyan mutatórendszerekre, amelyek képesek holisztikus módon értékelni a térségek témaspecifikus adottságait. A helyi élelmiszerrendszer egy olyan fogalom, amely egyszerre foglalkozik az agrobiznisz termelési, társadalmi, környezeti vetületével beleértve a termelőt és a fogyasztókat is. Mégis kutatása sokkal nehezebb feladat, mint a konvencionális mezőgazdaságé, mivel nem állnak rendelkezésünkre azok a statisztikai adatbázisok, amelyek a kistermelők termelési és értékesítési volumenét mutatnák be. Így szükségesek a primerkutatások, amelyek erőforrás igényük révén nehezebben elvégezhetőek.

Az Ecosyal projekt befejezése óta számos hazai kistérség, illetve kutató alkalmazta az indikátorokat és a vizsgálathoz elkészült kérdőíveket. Ez egyben azt is jelenti, hogy az ország több pontján elvégzett felmérések összevethetőek lesznek, és képet kaphatunk hazánk rövid ellátási láncban tett lépéseinek eredményességéről.

A kutatói eredményeken túl az indikátorrendszer a gyakorlati alkalmazás számára is egy eszközként jelenhet meg, hiszen a két felmért térség az elkészült kutatások eredményét a 2014-2020 közötti stratégiájuk megírásához alkalmazta. Ezért javasolható, hogy a jövőben a térségi vidékfejlesztők, termelők, piacszervezők, szaktanácsadók, falugazdászok, bevásárlóközösség szervezők bátran alkalmazzák a mutatók rendszerét, hogy a valós értékeknek és igényeknek megfelelő fejlesztéseket indíthassanak el. Ne történjenek olyan infrastruktúrákba való befektetések, amelyek hasznosulása termelők, a termékek, a fogyasztók, vagy a helyi motiváció hiányosságai miatt nem valósul meg.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom a kutatás támogatásáért, amely az EFOP-3.6.1-16-2016-00006 „A kutatási potenciál fejlesztése és bővítése a Neumann János Egyetemen” pályázat keretében valósult meg. A projekt a Magyar Állam és az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával, a Széchenyi 2020 program keretében valósul meg

Irodalomjegyzék

- [1] Chaise C.: Local foods fit into consumer food trends for 2017
Available: <https://www.extension.iastate.edu/localfoods/local-foods-fit-into-consumer-food-trends-for-2017/>
[Megtekintés: 19-Aug-2017].
- [2] CIRAD-SAR (1996): Systèmes agroalimentaires localisés: organisations, innovations, et développement local. Montpellier: 134 (96). 13 p.
- [3] European Parliament (2016.) Short food supply chains and local food systems in the EU. Available: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586650/EPRS_BRI\(2016\)586650_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586650/EPRS_BRI(2016)586650_EN.pdf)
[Megtekintés: 19-Aug-2017]
- [4] GINESTE, M. (2014): Méthodologie de diagnostic des systèmes alimentaires localisés, Projet ECOSYAL, CISALI,
- [5] Hinrichs, C. (2000) „Embeddedness and local food systems: notes on two types of direct agricultural market.” Journal of Rural Studies 16.: pp. 295-303.
- [6] Kneafsey M., Venn L., Schmutz, U., Balázs B., Trenchard L., Eyeden, Wood T., Bos E., Sutton G., Blackett M. (2013): Short Food Supply Chains and Local Food Systems in the EU. A State of Play of their Socio-Economic Characteristics; JRD Scientific and Policy Reports, European Commission.
- [7] Marsden, T, J Murdoch, és K Morgan. (2007) „Sustainable agriculture, food supply chains and regional development.” International Planning Studies, pages 295-301.
- [8] Marsden, T.K. (1998) „New rural territories: regulating the differentiated rural spaces. Journal of Rural Studies.”
- [9] MUCHNIK J. és SANZ CAÑADA J. (2011): Introduction: Ancrage et identité territoriale des systèmes agroalimentaires localisés. Economie Rurale. 322. pp.3-10.
- [10] Szakály Zoltán, Soós Mihály, Szabó Sára, Szenté Viktória (2016): Role of labels referring to quality and country of origin in food consumers' decisions. ACTA ALIMENTARIA HUNGARICA 45:(3) pp. 323-330.
- [11] Szenté Viktória, Szakály Zoltán (2011): Miben vagyunk jobbak a német és a francia élelmiszereknél?: Az országeredet-imázs szerepe a fogyasztói döntésekben. ÉLELMISZER: IPAR ÉS KERESKEDELEM 19:(9) pp. 38-40.
- [12] VP3-16.4.1-17 Együttműködések támogatása a REL és a helyi piacok kialakításáért, fejlesztéséért és promóciójáért. Available: <https://www.palyazat.gov.hu/vp3-1641-17-egyttmkdsek-tmogatsa-a-rel-s-a-helyi-piacok-kialakitsrt-fejlesztst-s-promcijrt>. [Megtekintés: 10-Sept-2017].